

שינויים במספרי החברים בקופות החולים, 1994-2019

ברוך רוזן¹ שלומית קגיה¹ דן אבן²
עמיר שמואלי³ טוביה חורב²

¹ מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל

² אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

³ האוניברסיטה העברית בירושלים

עריכת לשון: רעיה כהן
תרגום לאנגלית (תקציר): חני מנור
עיצוב גרפי: ענת פרקו-טולדנו
הגהה ועיצוב תרשימים: ניצה וורמברנד

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

העבודה מומנה בסיוע המכון הלאומי לחקר שירותי הבריאות ומדיניות הבריאות

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | אלול תשפ"ב | ספטמבר 2022

תקציר

רקע

חוק ביטוח בריאות ממלכתי חוקק בשנת 1994. בשנים מאז חלו שינויים ניכרים במספר החברים בקופות החולים ובנתחי השוק של הקופות. בכל שנה המוסד לביטוח לאומי מפרסם נתונים שנתיים העוסקים בחברות בקופות החולים ובהשפעת הריבוי הטבעי, העלייה לארץ והמעברים בין הקופות על השינויים במספר החברים. נוסף על כך, מעת לעת, חוקרים באקדמיה מפרסמים מחקרים הבוחנים את הסיבות למעברים בין הקופות.

ייחודה של עבודה זו בהתבוננות בנתחי השוק של קופות החולים ובגורמים המשפיעים על בחירה בקופה מסוימת ב-25 השנים מאז נחקק חוק ביטוח בריאות ממלכתי. העבודה בוחנת מגוון רחב של גורמים המשפיעים על בחירת הפרט בקופת חולים, ולשם כך היא נשענת על מגוון רחב של מקורות מידע ומחברת ביניהם.

מטרות

לבחון את השינויים שחלו בשנים 1994–2019 במספר החברים בקופות החולים ובנתחי השוק שלהן וכן לבחון את הסיבות לשינויים אלו.

שיטות

החוקרים ניתחו מה ומי השפיע על השינויים במספר החברים בקופות החולים בהתבסס על סדרת הדוחות 'חברות בקופת החולים' שהמוסד לביטוח לאומי מפרסם. החוקרים ביצעו ניתוח שיטתי ורב-שנתי לפי רכיבי השינוי העיקריים: **לידות ופטירות, עלייה לארץ** ומעברים בין קופות (**עזיבות והצטרפויות**). ניתוח הלידות הבחין בין תרומת המבנה הגילי לתרומת שיעורי הלידה. ניתוח הפטירות הבחין בין תרומת המבנה הגילי לתרומת שיעורי תמותה מתוקננים. ניתוח המעברים בין קופות הבחין בין תרומת עזיבות לתרומת הצטרפויות. הניתוחים עסקו בשינויים בכלל האוכלוסייה וכן בשינויים בקבוצות באוכלוסייה, לפי גיל, מחוז מגורים וצורת יישוב.

הניתוח שעסק בשאלה למה אנשים בחרו בקופה מסוימת התבסס על סקרי מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל – 'דעת הציבור על רמת השירות ותפקוד מערכת הבריאות', על השיח החברתי ברשתות, על העיתונות הדיגיטלית, על מערך הקבילות של משרד הבריאות ועל דוחות משרד הבריאות העוסקים בפעילות הכספית של הקופות ובפעילות שירותי הבריאות הנוספים.

ממצאים עיקריים

בתקופה הנבדקת, מספר החברים בקופות גדל ב-72%: ריבוי טבעי גרם לגידול של 56%, ועלייה לישראל גרמה לגידול של 18%. נוסף על כך, מספר החברים בקופות שעברו מקופה לקופה בתקופה זו היה 42% ממספר החברים באמצע התקופה. המגמות

על פני זמן בשלושת הגורמים האלה היו שונות במידה ניכרת בין הקופות, בין קבוצות באוכלוסייה ובין תקופות. שלושת הגורמים הביאו לידי שינויים ניכרים בנתחי השוק של הקופות.

בד בבד עם שינויים בחברות ובנתחי השוק התרחשו לא מעט שינויים במדיניות הממשלה, בעשייה של הקופות ובבחירות שעשו הצרכנים. נראה שבחירות אלו הושפעו ממגוון גדול של גורמים, ועוצמתן השתנתה מקבוצה אחת באוכלוסייה לקבוצה אחרת וכן מפרק זמן אחד למשנהו.

שיעור המעברים היה גבוה יחסית בקרב שלוש קבוצות באוכלוסייה – צעירים, ערבים וחרדים – שבהן גם שיעורי ילודה גבוהים לעומת בקבוצות האחרות. לדוגמה, בשנת 2019, 18% מהמעברים של בני 18 ויותר, בין קופות החולים, היו של יהודים חרדים ו-29% היו של ערבים, ואילו חלקם בקרב כלל בני ה-18 ויותר בכל אחת מהקבוצות האלה באוכלוסייה היה כ-10%. בשל כך, חלק לא מבוטל מהשינויים בנתחי השוק הנובעים מלידות הם בעצם תוצאת מעבר של הורי היילודים בשנים עברו.

מסקנות

שוק החברות בקופות החולים הוא שוק מורכב ודינמי. יש שונות ניכרת בקרב הקבוצות באוכלוסייה – בדפוסי החברות בקופות ובמעברים ביניהן, באופי התחרות ובשיקולי המחפשים לעצמם ולמשפחתם קופה מתאימה. נראה שבחירותיהם של המתלבטים בין הקופות הושפעו רבות מהתנסויותיהם האישיות, מהתייעצויות עם עמיתיהם ומתדמית קופות החולים. השיקולים הספציפיים ועוצמתם היו שונים מקבוצה אחת באוכלוסייה לקבוצה אחרת, לפי מגוון משתנים (גיל, מחוז מגורים, צורת יישוב ועוד). השפעתם של מדדי ביצוע שיטתיים של הקופות על בחירות המתלבטים בין הקופות הייתה כנראה מוגבלת.

המלצות

מומלץ שמשרד הבריאות יוסיף ויעודד תחרות בונה ובד בבד יפעל להגבלת תחרות בעייתית; חשוב להמשיך ולהרחיב את מספר הנושאים שעל אודותיהם מופץ לציבור מידע השוואתי ולהשקיע בפישוט ובמיקוד של ההשוואות בין הקופות, ולשם כך חשוב לשתף פעולה עם התקשורת; יש להשקיע בפיתוח ובהפצה של מידע השוואתי בנושאים בעלי עניין מיוחד לקבוצות הנוטות לעבור קופה ו/או להביא ילדים לעולם; וחשוב לעודד תחרות בונה בין הקופות בקרב קבוצות נוספות.

דברי תודה

תודה לרפאלה כהן ולנעם דמרי מהמוסד לביטוח הלאומי על סיועם בהנגשת הנתונים ובפירושים. תודה מיוחדת לנעם על הובלת הניתוח הרב-משתני של הגורמים המנבאים מעבר בין קופות חולים על בסיס נתוני הפרט של המוסד לביטוח לאומי.

תודה לד"ר דמיטרי רומנוב ולד"ר יניב ריינגורץ על הייעוץ המתודולוגי.

תודה לפרופ' גבי בן נון ולפרופ' שפרה שוורץ על הערותיהם המועילות לדוח זה.

תודה לדנית סובול-סראג' על סיועה בניתוח העיתונות הדיגיטלית.

תודה לאליוור אבני על סיועה בריכוז ובניתוח של נתונים מהמוסד לביטוח לאומי ומסקר חבב"ם (סקר על דעת הציבור על רמת השירות ועל התפקוד של מערכת הבריאות).

תודה לקסניה ברודקו ולאדוה עסיס על סיוען בבניית הקובץ המאוחד.

תודה לד"ר מיכל לרון על הערותיה לדוח.

תוכן עניינים

1	1. מבוא
2	2. רקע מדעי
2	2.1 על הנעשה בעולם
2	2.2 על הנעשה בישראל
5	3. מטרות
6	4. שיטות
8	5. אתיקה
9	6. ממצאים
9	6.1 האוכלוסייה בכללותה
24	6.2 קבוצות באוכלוסייה
31	6.3 הבדלים בין תקופות
33	7. מגבלות הניתוח
34	8. סיכום
35	9. דיון ומסקנות
35	9.1 תובנות מתודולוגיות
36	9.2 תובנות תוכניות
37	9.3 מחקרים לעתיד
38	10. המלצות
39	עוד פרסומים של המכון בנושא
40	מקורות
42	נספחים
42	נספח א': מקורות המידע העיקריים
44	נספח ב': מעבר בין קופות חולים לעומת מאפיינים סוציו-דמוגרפיים – רגרסיה לוגיסטית
46	נספח ג': הצגה מתמטית של מודל הניתוח
47	נספח ד': אבני דרך בגיבוש כללי המעבר בין קופות חולים
50	נספח ה': שינויים בתוכניות שב"ן
52	נספח ו': לוחות הניתוח האינטגרטיבי

רשימת לוחות

9	לוח 1: מספר חברים בקופה: מבט-על, 1994 ו-2019
10	לוח 2: שינויים במספר החברים בקופות החולים, לפי גורם, בין 1994 ל-2019
10	לוח 3: שינויים במספר החברים בקופות החולים עקב ריבוי טבעי, בין 1994 ל-2019
11	לוח 4: מבנה הגיל בקופות החולים, 1994
14	לוח 5: רכיבי השינויים ב'מעברים נטו', 1995-2019
25	לוח 6: המבנה הגילי של קופות החולים, 1994 ו-2019

רשימת לוחות בנספחים

	לוח ב'1: רגרסיה לוגיסטית בנוגע לקשר: מעבר בין קופות חולים ומאפיינים סוציו-דמוגרפיים, 2019, בקרוב בני 18+
44	
47	לוח ד'1: כללי המעבר בין קופות החולים – מקורות ושינויים
50	לוח ה'1: תוספות לחבילות בשירותי השב"ן של קופות החולים, 2010-2020
52	לוח ו'1: מתאמים (מסוג פירסון) בין משתנים מרכזיים
52	לוח ו'2: סדרת רגרסיות ליניאריות – המשתנה התלוי: שיעור עזיבה מקופת החולים

רשימת תרשימים

4	תרשים 1: גורמים שעשויים להשפיע על הפרט בבחירתו בקופת חולים
6	תרשים 2: גורמים המשפיעים על גידול במספר החברים בקופת חולים
9	תרשים 3: נתחי שוק של קופות החולים על פני זמן
11	תרשים 4: שיעורי לידה לפי קופת חולים, בשנים נבחרות
12	תרשים 5: תמותה לפי קופה, 2019 – מצוי לעומת צפוי
12	תרשים 6: התפלגות העולים החדשים בין קופות החולים, 1995-2019
13	תרשים 7: שיעורי מעברים, 1995-2019
14	תרשים 8: שיעורי 'מעברים נטו' לפי קופה, 1995-2019
15	תרשים 9: שיעורי עזיבה לפי קופה, 1995-2019
	תרשים 10: היחס בין מספר המצטרפים לקופת חולים מסוימת בשנה מסוימת ובין מספר החברים בקופה בשנה שקדמה לה, 1996-2019
15	
16	תרשים 11: חלקה של כל קופה בהצטרפויות שהתרחשו בעקבות מעברים, 1995-2019
16	תרשים 12: היחס בין הצטרפויות לקופת חולים מסוימת ובין עזיבות מכלל הקופות האחרות, 1995-2019

17	תרשים 13: היחס בין מספר המצטרפים לקופת חולים מסוימת בשנה מסוימת ובין מספר החברים בקופות האחרות בשנה שקדמה לה, 2019-1995
18	תרשים 14: הוצאה של קופות החולים, בקהילה, לנפש מתוקנת, 2018-2003
18	תרשים 15: שיעורי קבילות ל-10,000 נפש בקופות החולים, 2018-1998
19	תרשים 16: שביעות רצון מקופות החולים ('מרוצה' או 'מרוצה מאוד'), 2018-1995
22	תרשים 17: התפלגות החברים בקופות החולים (2014) והתפלגות הכתבות על הקופות (2018-2008)
22	תרשים 18: התפלגות נימת הכתבות על קופות החולים בעיתונות הדיגיטלית, לפי קופה
23	תרשים 19: נושאי הכתבות בעיתונות הדיגיטלית, 2018-2008
25	תרשים 20: נתחי שוק ב'כללית' לפי קבוצות גיל, 2019-1994
26	תרשים 21: שיעור חברי קופות החולים מתחת לגיל 45 שמרוצים מאוד מהקופה שלהם, 2018-1999
27	תרשים 22: נתחי השוק של קופות החולים, לפי מחוזות, 1997
27	תרשים 23: שביעות רצון מ'כללית' במחוזות, 2018-1999
28	תרשים 24: נתחי השוק של 'מכבי', לפי סוגי יישובים, 1998 ו-2019
28	תרשים 25: נתחי השוק של 'מאוחדת', לפי סוגי יישובים, 1998 ו-2019
29	תרשים 26: נתחי השוק של 'מאוחדת' ביישובים שיש בהם ריכוז חרדים ואוכלוסייה כוללת של יותר מ-50,000 נפש, 1998 ו-2019
31	תרשים 27: יחסים צולבים של קבוצות באוכלוסייה – ערבים וחרדים
32	תרשים 28: גידול בתוצר המקומי הגולמי ושיעור מעברים בין קופות החולים, 2019-1995
36	תרשים 29: חברים בקופות חולים – אוכלוסייה בסיסית, עזיבות והצטרפויות